

CERİDE-İ HAVADİS GAZETESİ'NE GÖRE 1848 MACAR İHTİLALİ

1848 HUNGARIAN REVOLUTION ACCORDING TO THE NEWSPAPER CERİDE-İ HAVADİS

Hamiyet SEZER FEYZİOĞLU*

Makale Bilgisi

Başvuru: 30 Temmuz 2024

Kabul: 16 Eylül 2024

Article Info

Received: July, 30, 2024

Accepted: September, 16, 2024

Öz

Avrupa 1848'de birçok ülke milliyetçi ve bağımsızlık isteyen ayaklanmalara sahne olmuştur. Bu ülkeler arasında Avusturya-Macaristan İmparatorluğu da yer almaktadır. Burada yaşayan Macarlar isyan ederek bağımsızlıklarını elde etmek için bir mücadeleye girişmişlerdir. Bu sırada yaşanan olaylar Osmanlı Devleti'ni de yakından ilgilendirmiştir. Çünkü ayaklanma hem kendi sınırlarına yakın bölgelerdedir hem de sonrasında Osmanlı topraklarına sığınan mülteciler uluslararası sorun yaratmıştır. Biz burada bu ayaklanma süreci Osmanlı basınında nasıl yer aldı onu incelemeye çalıştık. Çalışma sırasında Osmanlı basınından örnek olarak Ceride-i Havadis Gazetesi ele alınmış olup, 1848-49 yıllarına ait 1264-1266 tarihli yaklaşık 100 sayı taranarak olaylara ilişkin haberler incelenmiştir. Basının Avrupa olaylarını özellikle de bu sıradaki ayaklanmaları yakından takip ettiğini öğrenmekteyiz. Haberleri takip genelde elçilerden gelen raporlardan elde edilen bilgiler ve Avrupa gazetelerinin aktarılması şeklinde gerçekleşmektedir. Gazetede çıkan haberler çoğunlukla askerî harekât ile ilgilidir. Neredeyse günlük olarak olaylar aktarılmaktadır. Haberlerde Avusturya tarafından çıkarılan çok sayıda ilannamelelerden bahsedilmektedir. Olaylar sırasında yapılan masraf ve verilen zayıat hakkında bilgi bulmak da mümkün olmaktadır. Hatta, Kossuth'un kardeşinin kaçışı, General Haynau'nun İngiltere'de maruz kaldığı muamele gibi bazı ilginç haberlere rastlanmaktadır. Bu çalışmada bütün bu bilgilere yer verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Avusturya-Macaristan, Osmanlı Devleti, Ceride-i Havadis,

Abstract

In 1848, many countries in Europe witnessed nationalist and independence-seeking uprisings. Among these countries was the Austro-Hungarian Empire. Hungarians living here revolted and started a struggle to gain their independence. The events that took place during this period were also of great interest to the Ottoman

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi; Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi; Tarih Bölümü, Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı; hamisezer@yahoo.com; ORCID ID: 0000-0002-4070-0314; Ankara-Türkiye.

Empire. Because the uprising was both close to its own borders and the refugees who took refuge in the Ottoman lands created an international problem. Here, we tried to examine how this uprising process was covered in the Ottoman press. During the study, Ceride-i Havadis Newspaper was taken as an example from the Ottoman press and approximately 100 issues dated 1264-1266 belonging to the years 1848-49 were scanned and news about the events were analyzed. We learn that the press closely followed European events, especially the uprisings during this period. The news coverage was generally based on the information obtained from the reports of ambassadors and European newspapers. The news in the newspaper were mostly related to military operations. Events were reported almost on a daily basis. In the news, numerous proclamations issued by Austria were mentioned. It is also possible to find information about the expenses and casualties during the events. There are even some interesting news such as the escape of Kossuth's brother and the treatment of General Haynau in England. This study includes all this information.

Keywords: *Austro-Hungarian Empire, Ottoman Empire, Ceride-i Havadis*

Giriş

Fransız İhtilali Dünya tarihinde önemli dönüm noktalarından biridir. İhtilalin ardından 19. yüzyıl Avrupası'nın siyasi yaşamında ortaya çıkan yeni kavramlar farklı yapılanmalara altyapı sağlamıştır. Bu yeni kavramlardan en önemlileri liberalizm ve milliyetçilik oldu. Söz konusu iki kavramla ortaya çıkan talepler de önemli siyasi olaylara yol açtı. Diğer taraftan bu taleplerin ortaya çıkmasında 1815 Viyana Kongresi kararları ile kongre sonucunda oluşan yeni sınırlar da etkili olmuştur. Oluşan tepki taleplerin daha da artmasına yol açarak, bu çerçevede ilk olarak 1830 ihtilalleri patlak verdi¹ 1830 İhtilalleri pek çok Avrupa ülkesinde kendisini hissettirse de ihtilalin asıl önemi sonraki yıllara bıraktığı etkilerden kaynaklanmaktadır.² Zira 1848 İhtilallerinin ortaya çıkmasındaki en önemli sebeplerden birisi de 1830 İhtilallerinin tam anlamıyla başarıyla sonuçlanamamasıdır. Gerçekten de 1848 İhtilalleri Avrupa'da derin izler bırakarak bütün Avrupa'da etkisini göstermiştir.³ Özellikle , Almanya, Fransa, Avusturya, İtalya, Romanya, Polonya, ve Macaristan bu dönemde büyük sarsıntılara sahne olmuş, dönemin diğer güçlü devletleri olan Osmanlı Devleti, Rusya, İngiltere ve Hollanda Krallığı ise bu olaylardan daha az etkilenmişlerdir.

¹ Rifat Uçarol, *Siyasî Tarih*, Ankara 1979, s. 77. Musa Gümüş, *1848 İhtilalleri Sonrasında Osmanlı Devleti'ne Sığınan Leh ve Macar Mültecilerinin Osmanlı Modernleşmesine Etkileri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s.10.

² Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasî Tarihi 1789-1914*, Ankara 1997, s. 111; Cezmi Karasu, "1848 İhtilallerinin Osmanlılar Tarafından Algılanışı", *Yeni Türkiye Dergisi Osmanlı Özel Sayısı I.*, Sayı: 31., Ankara 2000, s. 233.

³ Abdullah Saydam, "Osmanlıların Siyasî İlticâlara Bakışı ya da 1849 Macar-Leh Mültecileri Meselesi", *Bellekten*, LXI./231'den ayrı basım, Ankara 1997, s. 339-340; Gümüş, 2007, s.10

Konumuzu oluşturan 1848 Macar ayaklanmasının düşünce olarak temellerinin atılması 19. yüzyılın başında ortaya çıkmaya başlamıştır. Macaristan'da meydana gelen fikirsel gelişmeler⁴ ve bu gelişmelerle beraber sanayileşme ve kentleşmesinin yaygınlaşması sonucu Macar halkı reform talep etmeye başladı.⁵ Bu reform hareketleri sanayi ve kentleşmedeki değişme 1830 ve 1848 İhtilallerinin ortaya çıkmasına neden oldu.

Daha çok milliyetçi isteklerle ortaya çıkan 1848 İhtilalleri Avrupa'daki birçok ülkede meydan geldiği gibi Macar milliyetçilerinin Avusturya'dan ayrılarak bağımsızlığını elde etmek amacıyla Avusturya İmparatorluğu'nda da ortaya çıkacaktır ve Macar milliyetçileri 1848 Mart ayında harekete geçmişlerdir.⁶

Macarlar ilk önce kendilerine özel ve yalnızca Macarlardan oluşan bir kabine talebinde bulundular.⁷ Bunun dışında Macar muhalefeti, yüksek tabakaya tanınan ayrıcalıklar ile ağır vergilerin kaldırılması, anayasal bir yönetim sisteminin kurulması ve basın özgürlüğünün sağlanması gibi tekliflerini imparator Ferdinand'a iletmışlerdir. Ferdinand önce istekler karşısında olumlu bir yaklaşım sergiledi ve sonra 1848 Mart ayı ortasında Kont Batthyany öncülüğünde ilk Macar kabinesi kuruldu.⁸ Muhalefet lideri Kossuth da kurulan hükümetin ilk Maliye Bakanı tayin edildi. Ancak, bir süre geçtikten sonra imparator Ferdinand aldığı karardan dönmüş ve Hırvat milliyetçisi Josef Jellacsics'i Macaristan'a Ban⁹ (Başkomutan) tayin

⁴ Macaristan'daki fikirsel ve kültürel gelişim için bk. I.Deak, "Historiography of the Countries of Eastern Europe: Hungary", *The American Historical Review*, 97/4, American Historical Association, s. 1041-1063; L Deme, "The Society for Equality in the Hungarian Revolution of 1848", *Slavic Review*, 31/1, 1972, The American Association for the Advancement of Slavic Studies, s. 71-88.

⁵ Pal Fodor, "Ondokuzuncu Yüzyılın İlk Yarısında Macar Reform Hareketleri ve 1848-49 Devrimi", *Lajos Kossuth'un Doğumunun 200. Yıldönümünde Lajos Kossuth 1848-1849 Osmanlı Macar İlişkileri*, Editörler: Celal İnal-Naciye Güngörmüş, Kütahya 2002, s. 43-47; Gümüş, 2007, s. 11.

⁶ İsmail Doğan, "XIX. Yüzyıl Macar Tarihsel Romanında Türkler", *Türkiye'de Sosyal Bilimlerin Gelişmesi ve Dil Tarih-Coğrafya Fakültesi Sempozyumu (24-26 Nisan 1996)*, Ankara 1998, 398; Nejat Göyünç, "1849 Macar Mültecileri ve Bunların Kütahya ve Halep'e Yerleştirilmeleri ve İlgili Talimatlar", *Türk Macar Kültür Münasebetleri Işığında II. Rakoçzi Ferenç ve Macar Mültecileri Sempozyumu (31 Mayıs-1 Haziran 1976)*, İstanbul 1976, s.174.

⁷ "...1848'de Macarlar kendülerine mahsûs olmak üzere sırf Macarlardan mürekkep bir kabine istediler. İmparator Ferdinand bu talebe evvelâ muvafakat etti...". Ahmet Refik, *Türkiye'de Mülteciler Meselesi*, İstanbul 1926, s. 5.

⁸ Charles Brevins, *The Age of Revolution and Reaction 1789-1850*, United States of America, 1970, s. 248.

⁹ "Ban": Slovenya ve Hırvatistan'ın ele geçirilmesinden sonra, Macar kale teşkilatı buralarda da kurularak, Drava-Sava arasındaki krallık kale sisteminin başına "ban" unvanı verilen ayrı bir memur görevlendirildi. Ban'ın görevi adaleti sağlamak, krala ait gelirleri gözetmek, mülkta

etmiştir.¹⁰ Eckhart'a göre, Jellacsics "23 Mart'ta Macar Kutsal Tacına bağlı ülkelerin aralarında anlaşmalarını engellemek göreviyle" Ban'lığa getirilmişti.¹¹ Ban, hemen Macaristan'ı işgal etti. Ardından Viyana'dan aldığı emirleri yerine getirmeye ve Macaristan aleyhinde çalışmalar yürütmeye başladı. Macar hükümetinin emirlerini göz ardı ederek sert tedbirlere başvurdu.¹² Macaristan Nador'u¹³ olan Ferenc Karoly, Ban ile Batthyany arasında bir uzlaşma sağlamak istemekteydi. Bu amaçla her ikisini de Innsbruck'a davet etmişti. Fakat Jellacsics bu davete uymadığı gibi ve faaliyetlerini sürdürmüştür. Hatta Jellacsics, Hırvatistan'ın 29 Mayıs 1848'de, Macaristan'dan ayrılarak Viyana'ya bağlandığını ilan edecektir.¹⁴

Bu arada Güney Macaristan'daki Sırplar, bağımsızlıklarını ilan ederek Macar Hükümetine karşı yapılacak savaşlarda Jellacsics'e yardım edeceklerini açıklamışlardı. Çok geçmeden Mayıs ayında isyan patlak verdi. Sırp çeteleri Macar topraklarına girerek tahribata başladı. Bunun dışında 15 Mayıs'ta da Romenler milli birlik için isyan etti. Her iki isyanı da Avusturya destekliyordu.¹⁵ Macaristan'da yaşanan bu gelişmeler Macar hükümetini ülkeyi ve itibarını korumak üzere harekete geçirdi. İlk olarak Karoly liderliğinde bir araya gelen vekiller heyeti, uzlaşmaya yanaşmayan Jellacsics'i azleden bir karar çıkarılmasını kararlaştırarak bir beyanname hazırlanması sağlandı. 1848 Haziran'ında Jellacsics'in görevinden alındığı ilan edildi.¹⁶ 200.000 kişilik bir savunma ordusu ve müdafaa komitesi 14 Temmuz 1848 tarihinde kuruldu. Kossuth'un da bu ordu ve komitenin başına geçmesi uygun bulundu. Bütün bu çalışma ve kararların arkasındaki en aktif kişi ise, genç bir avukat ve kuvvetli bir hatip olan Lajos Kossuth'tur.¹⁷

askerlerini idare ve sevk etmekte. Krallık kale malikanelerinin aralarındaki bağ, banın idaresindeki arazide, serbest emlak sahipleri tarafından zayıflatılmadığından krallık daha da güçlenmişti. bk. F. Eckhart, *Macaristan Tarihi*, (Çeviren: İbrahim Kafesoğlu), Ankara 1949, s. 50.

¹⁰ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, Cilt 5., (6. Basım), Ankara 1994, s. 213.

¹¹ Eckhart, 1949, s.205. Avusturya çeşitli din, mezhep ve ırktan meydana gelen bir İmparatorluk olduğu gibi, Macaristan da değişik yapıya sahipti. Macaristan'da Hırvat, Sırp, Slovak ve Romenler vardı. Macarlar nasıl İmparatorluktan ayrılmak istiyorsa bu milletler de Macaristan'dan ayrılmak istiyorlardı. Üstelik Avusturya, Macaristan'ı zor duruma sokmak için bu milletlerin bağımsızlık isteklerini destekliyordu. Bk. Şükrü Esmer, *Siyasi Tarih*, İstanbul 1944, s. 164.

¹² İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Kütahya Şehri*, İstanbul 1932, s. 276.

¹³ Bk. Eckhart, 1949, s. 50, 68. Nadorispanlık: "Macaristan, Bohemya, Lehistan gibi Doğu ülkelerinin Alman İmparatorluğu'ndan aldığı bir" kurumdur. "Kuvvetlenmiş krallık kale sisteminin başında bulunan *nadorispan* (nador), palatın ya da naip, sarayın birinci derece memuru sıfatıyla hem kralın iktisadi işlerini yönetmekte hem serbest şahısların yargılanmalarında kralın vekili olarak hakemlik yapmakta ve adalet icra etmekteydi".

¹⁴ Gümüş, 2007, s. 12.

¹⁵ Eckhart, 1949, s. 206-207; Bayram Nazır, *Mülteciler Meselesi 1849-1851*, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum 1999, s. XV.

¹⁶ Eckhart, 1949, s. 205.

¹⁷ Armaoğlu, 1997, s. 151.

Oluşturulan bu ordu deneyimsizliğine rağmen, başlangıçta Jellacsics'in komutasındaki orduya karşı başarılı oldu. Ancak, Jellacsics'in komutasına yeni kuvvetler verilmesi nedeni ile aynı başarıyı devam ettiremedi ve ihtilâlcilerin direnci kırılmaya başladı. Zaten esas ordu bu sırada Viyana emrinde İtalyanlara karşı savaş vermektedir. Bunların geri çağrılması Avusturya İmparatorluğu ile olan ilişkilerin sona erdirilmesi anlamına geliyordu. Bu nedenle çözüm için Viyana Hükümeti ile görüşerek İtalya'da olmayan Avusturya'nın diğer bölgelerinde bulunan Macar ordularının ülkelerine gönderilmeleri istendi. Karşılığında da Macaristan'daki Macar olmayan birlikler gönderilecekti. Bu teklif Avusturya tarafından kabul edildi. Konuyla ilgili emir hazırlanıp gönderildi. Fakat emre uyulmadı. Çünkü bu emirle beraber generallere aksini isteyen başka bir emir daha gönderildi. Bunun üzerine Avusturya'nın değişik yerlerindeki Macar birliklerinden vatanlarının tehlikede olduğunu duyanlar sıkı kontrol altında olmalarına rağmen ülkelerine yardıma gittiler. Ancak, düzenli ordudaki asker sayısı yetersizdi. Dolayısıyla bu Macar birlikleri Jellacsics'e yenildiler.¹⁸ Bu yenilgide Viyana'dan gönderilen ve Jellacsics'e katılan Windischgratz komutasındaki kuvvetler önemli bir etken olmuştur. Bu birleşik ordu, Macaristan başkentine 5 Ocak 1849 tarihinde girdi. Ordu, Batthyany'nin desteği ve özendirilmesi ile bizzat kendisinin de içinde yer aldığı Macar üyelerden oluşan heyeti reddederek hiçbir şart öne sürmeden şehrin teslimini istedi.¹⁹ Ancak Györgi'nin komutasındaki Macar kuvvetleri, bitme noktasına gelen ihtilâl girişimini yeniden harekete geçiren bir girişim ile Korgeneral Schlick'in komuta ettiği orduyu yenerek Peşte'yi aldı. Sonra da General Klapka'nın emrindeki ordu ile birleşti. Birleşen bu ordunun komutasını ihtilâl hareketinin lideri Kossuth, 1831 Leh ayaklanmasını da yöneten Henrik Dembinszky'ye teslim etmiştir. Ancak Dembinszky'nin bu orduyu yönetecek bir nitelikte olmadığına görülmesi nedeniyle söz konusu görev tekrar Györgi'ye verilmiştir.²⁰

Windischgratz bu sıralarda, ihtilâlin tamamıyla bastırıldığı haberlerini Olmütz'e bildirmekteydi. Gelen haberler üzerine 4 Mart 1849 tarihinde bir anayasanın ilanı gerçekleşti. Anayasa hükmüyle de Macaristan'ın eskiden idare edildiği şekliyle idaresine devam edileceği belirlendi. Anayasanın ilanı sırasında György'nin, Vac, Isgzeg Nagysallo, Komarom, Hatvan ve Tapiobicske askeri başarıları sonucunda Avusturya askeri birlikleri Pozsony'i sıkıştırdı. 1831 İhtilâlinin önemli komutanı General Bem, Erdel'i İmparatorluk askerlerinden kurtardı. Sırplar da yenilerek Macaristan ihtilâl hükûmetinin kontrolü altına girdi.²¹

¹⁸ Nazır, 1999, s. XVI.

¹⁹ Eckhart, 1949, s. 210; Gümüş, 2007, s. 13.

²⁰ Gümüş, 2007, s. 14.

²¹ Ahmet Refik, 1926, s. 6; Eckhart, 1949, s. 211; Gümüş, 2007, s.14.

Avusturya yönetiminin öngörülerinin aksine, ihtilâlcî hareketin bu kadar başarılı olması Avusturya ile Macarlar arasındaki ilişkilerin tamamen kopmasının nedeni olmuştu. Bir de üzerine, Fransuva Jozef Felik, Schwarzenberg'in önerisiyle, çok onaylamadığı bir işi yaparak, Ruslardan yardım talep etmek zorunda kalmıştır. Kazanılan zaferler sonrasında başkâhraman olan Lajos Kossuth'un tavsiyesiyle Macaristan'ın bağımsızlığı 15 Nisan 1849'da ilan edildi. Sonrasında da Macaristan'ın geçici Cumhurbaşkanı Kossuth oldu.²² Bu arada söz konusu yardım isteğini bir fırsat olarak değerlendiren Rus Çarı I. Nikola²³, yeğeni İvan Paskieviç'i görevlendirdi. Onun komutasında 200.000 kişilik bir orduyu Avusturya'nın yardımına gönderdi.²⁴ Haynau komutasındaki birliklerle birlikte Macarların karşısında 370.000 kişilik bir askeri kuvvet yer aldı. Bu büyüklükteki bir askeri güç karşısında Macar ihtilâlcilerinin pek şansı olmayacağı da aşikârdı. Budin kalesinin işgali, Macaristan'ın aleyhine olayların geliştiği bu süreçte Macarların en son ve büyük zaferi oldu. Ancak bu başarı yeterli olmayacaktır. Bundan sonra Macar askeri birlikleri ittifak etmiş olan Rus-Avusturya ordularına karşı yenilgi almaya başladı. Birleşik Rus-Avusturya orduları Macar kuvvetlerinden fazla bir dirençle karşılaşmadan Macaristan'a girmişlerdir. Asıl bundan sonra ihtilâlciler, büyük bir kıyamla karşı karşıya kalacaktır.²⁵ Bu durumu Radetzky, "Ben nizam adamıyım ve müsterih vicdanla yüzlerce insanı kurşuna dizdiriyorum. Çünkü kat'î kanaatime göre, her türlü müstakbel ihtilâlin önünü almak için tek çare budur." şeklinde açıklamıştır.²⁶

Macar ihtilali, bu şekilde bastırıldı. Daha sonra Macarlar ve onlara destek olan Polonyalı (Leh) ihtilâlciler Osmanlı Devleti'ne sığınmaktan başka çare bulamadı. Macar sınırının Eflâk yönünde uygun ve açık olması nedeniyle Osmanlı birlikleri buradan giren mültecilere izin vermiştir. Mülteci meselesindeki ilk Osmanlı yardımı söz konusu mültecilere kapıların açılmasıyla başlayacaktır.²⁷

²² Abdullah Saydam, "Müslüman Olan Macar Mültecileri Meselesi", *Toplumsal Tarih*, Cilt: IV, Sayı: 24., İstanbul 1995, s. 16. Nazır, 1999, s. XVII.

²³ "...1848 ihtilâli sırasında Macarların ayaklanmalarını bastırmayı kendisi için bir fırsat bilen Nikola I., 1849'da Macaristan'a girerek Habsburg İmparatorluğu'nu çökmekten kurtarmış...". Akdes Nimet Kurat, *Türkiye ve Rusya*, Ankara 1990, s. 68; Nazır, 1999, s. XVII; Gümüş, 2007, s. 14; Naciye Güngörmüş, "1848-1849 Macar Özgürlük Mücadelesi ve Osmanlı Macar Dayanışması", *Kök Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 1/12, Ankara 1999, s.132.

²⁴ İlber Ortaylı, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Askeri Reformlar ve Polonyalı Mülteci Subaylar", *Askerî Tarih Bülteni*, 27., Ankara 1989, s.19.

²⁵ Gümüş, 2007, s.15, İsmail Çakır, *Macar Mültecileri Meselesi (1848-1849)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri 1995, s.27.

²⁶ Eckhart, 1949, s. 213; Musa Gümüş, "1848 Mülteciler Meselesi örneğinde 19.Yüzyıl Türk Diplomasisi", *History Studies*, 2/2, 2010, s.254

²⁷ Eckhart, 1949, s. 213.

Macar milliyetçilerinin bu ihtilâl girişimi, Avusturya İmparatorluğu'nda zor zamanların yaşanmasının sebebi olmakla beraber, Balkanlardaki planları nedeniyle Rusya'yı, Osmanlı toprağı olan Eflâk-Boğdan'ın Macaristan'a sınır olmasından dolayı da Osmanlı Devleti'ni yakından ilgilendiriyordu. Rusya açısında bakıldığında, bu ihtilâl girişiminin başarılı olması ile Eflâk ve Boğdan'a asker çıkarması konusunda iyi bir ortam yaratacağı. Yine aynı başarı, ihtilâl olaylarının, Osmanlı Devleti topraklarına sızması ve Eflâk-Boğdan topraklarına yayılmasına sebep olacak bir durum ortaya çıkarma ihtimali olabilirdi. Bu yüzden Osmanlı devlet adamları ihtilalin ilk anlarından itibaren gelişmelere ve olaylara dikkat etti. Dolayısıyla Macaristan ihtilâli söz edilen üç devlet için önemli bir hadise haline geldi.²⁸ Neticede korkulan olmuş, ihtilâl olayları Eflâk ve Boğdan'da da baş göstermiştir. Böylelikle 9 Haziran 1848'de ihtilal girişimleri Eflâk-Boğdan'da da başlamıştır. Bu gelişmeler karşısında kuzeyden Rusya, güneyden de Osmanlı Devleti Eflâk ve Boğdan'a asker çıkarmıştır.²⁹

Yukarıda da bahsedildiği üzere Rusya bu olayları kullanma fırsatını buldu. Osmanlı Devleti bunun farkında olduğundan başlangıçta Macar ihtilâlcilerinin başarısına katkı sağlayacak bir hareketten kaçındı. Bu yüzden her şeyden önce ihtilâlcilere cephane ve silah satışına mutlak kararlılıkla izin vermedi. Sonuçta, 1848 ihtilâlleri, Eflâk ve Boğdan'a etkilemediği süre süre içerisinde Osmanlı Devleti açısından önemli görülmemiştir. Osmanlı Devleti, mülteciler sorununa Rusya'nın Eflâk ve Boğdan üzerindeki tehlikesi devam ettiği bir sırada dâhil olacaktır.

Bununla birlikte 1848 Avrupa İhtilalleri sırasında Osmanlı İmparatorluğu, olayların meydana çıktığı ilk andan itibaren gelişmeleri yakından izlemeye başladı. Özellikle Avrupa'da görevli olan elçiler hadiseler hakkında günlük bilgiler iletliyordu. Avusturya'daki durum ülkeye yakınlığı nedeniyle titizlikle takip edilmekteydi. Hatta elçiler askerî harekâtlar ile ilgili bilgileri ince ayrıntılarıyla anlatıyordu. Çünkü Osmanlı Devleti'nin Balkan topraklarında yaşayan milletler ile Avusturya idaresinde sınır bölgelerindeki milletler, birbirlerine yakındır ve aralarında kışkırtmalar yaşanmaktadır. Osmanlı, Avrupa'da olaylarının çıkmasından sonra Boğazlar ve Ege Denizi'ndeki adalarda öncelikle askerî önlemleri artırmaya başlayarak, savunmaya yönelik ilgili yerlere asker ve gemi destekleri yapmıştır.³⁰

²⁸ "...1829 yılından itibaren Eflâk Boğdan Osmanlı Devleti'nin Rusya'yla imzaladığı Edirne Anlaşması mucibince, Osmanlı hâkimiyetinde Rus korumasında idi...", Dan Berindei, "Osmanlı Devleti ve Eflâk'taki 1848 İhtilâli", *XII. Türk Tarih Kongresi*, (14-18 Ekim 2000), Cilt III., Kısım I., Ankara 2002, s. 133.

²⁹ "...Fakat Rusya, Macarların başarı kazanması halinde Polonya'nın da Rus aleyhinde harekete geçmesinden çekiniyordu. Bu durumda duruma hâkim olma şansını yakalayamayabilirdi...", Yuluğ Tekin Kurat "Osmanlı İmparatorluğu ve 1849 Macar Mültecileri Meselesi", *VI. Türk Tarih Kongresi (16-21 Ekim 1961)*, Ankara 1967, s. 454. Gümüş, 2010, s. 255.

³⁰ Hamiyet Sezer Feyzioğlu, "1848 İhtilalleri Sırasında Osmanlı Devleti'nin Balkanlar ve Adalar'da Aldığı Önlemler", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 25/39, Ankara 2006, s. 63-64.

Yukarıda özetle verdiğimiz olaylar Osmanlı Devleti'ni de yakından ilgilennmiştir. Çünkü ayaklanma hem kendi sınırlarına yakın bölgelerdedir. Hem de sonrasında Osmanlı topraklarına sığınan mülteciler uluslararası soruna yol açmıştır. Biz burada bu ayaklanma Osmanlı basınında nasıl yer aldı onu incelemeye çalışacağız. Çalışma sırasında Osmanlı basınından örnek olarak Ceride-i Havadis Gazetesi alınmış olup, 1848-49 yıllarına ait 1264-1266 tarihli yaklaşık 100 sayı taranarak olaylara ilişkin haberler çıkarılmıştır. Basının Avrupa olaylarını özellikle de bu sıradaki ayaklanmaları yakından takip ettiğini görmekteyiz. Haberleri takip Avrupa gazetelerinin aktarılması şeklinde gerçekleşmektedir. Gazetede çıkan haberler özellikle askerî harekât ile ilgilidir. Avusturya tarafından çıkarılan çok sayıda ilannamelerden bahsedilmektedir. Olaylar sırasında yapılan masraf ve verilen zayıat hakkında bilgi bulmak mümkün olmaktadır. Hatta, Kossuth'un kardeşinin kaçıışı, General Haynau'nun İngiltere'de maruz kaldığı muamele gibi bazı ilginç haberlere rastlanmaktadır. Bu çalışmada bunlardan bahsedilecektir.

Ceride-i Havadis gazetesinde olayların başlangıcı konusunda bilgiler bulunmaktadır. Bir nüshasında şunlar aktarılmaktadır:

Macar Meclisi azaları eskiden beri bazı imtiyazlara sahip olduklarını dile getirmişler, ancak bu kez daha fazla imtiyaz talebinde bulunmuşlardı. Daha sonra Hırvatlar da geçenlerde Macarların elde ettikleri imtiyazların kendilerine de verilmesini istemişler ve tâbi buldukları Macarlar, “*o imtiyazları hala biz bile alamadık ki size mi verelim*” diye cevap vermişlerdir. Ancak bunların Ban'ı olan Jellacsics bu istekler için çok uğraşmış, hatta Viyana'ya giderek İmparator ile görüşmek istemiş, O ise İnsburg'da olduğundan oraya giderek resmen kral ile görüşmemiş, bu sırada ise Macarların kendilerine verilen imtiyazdan memnun olmadığı aslında Avusturya'dan ayrılmak istedikleri anlaşıldığı konuşulmaktadır. Daha sonra Jelacsics memleketine dönmüş ve bir iki gün sonra kendisine imparator tarafından feld mareşal rütbesi verilmiştir. Macarlar İmparatorun Hırvatlara taraftarlık yaptığını yakinen bilmektedirler. Halk nezdinde itibarı olan ve Macar hükümetinde yer alan Kossuth Macaristan'ın Avusturya'dan ayrılması hususunu talep etmiş isteğinin olması için gereken konularda teşebbüs etmekte ve halkı tahrik etmektedir. Jelacsics ise gücünü artırdıktan sonra kendi memleketinde ayrı bir meclis kurulmasını olmaz ise Macar meclisinde bulunan azalarının Viyana meclisinde bulunmasını isteyerek Macarlardan ayrılmayı istemiştir. Macarlar buna razı olmadığından, İmparator Jelacsics'e yetki vererek Macarların isyan halinde olduğu için bunları tedip etmek ve kendimizi kurtarmak gereklidir düşüncesiyle Hıvatlardan oluşan kuvvetle Macaristan üzerine hücum etmesini sağladı.³¹ Macar hükümeti aslında daha güçlü olmakla birlikte askerleri

³¹ Macarlar himayesinde bulunan Hırvatlar Macar meclisinden bazı imtiyazlar istemişler ancak, kabul olmamış ve Hırvatlar Macaristan'dan ayrılmıştır. Macar asileri üzerine Avusturya devleti

Avusturya ordusu ile Radiski komutasında İtalya'da olduğundan zayıf kalmışlardır. Bu yüzden Jelacsics'le yapılan muharebelerin çoğunda yenilmişlerdir. Ağustos başlarında (evahir-i Ramazan) başlarında Macar meclisinden birkaç kişi devletin fikrini anlamak için Viyana'ya gitmiş ancak imparator ile görüşmemişler ve bir cevap alamamışlardır. Hatta meclise dilekçe vermek istemişler buna da izin verilmemiştir. Onlar da memleketlerine dönerek Avusturya'dan ayrılmaya karar vermişlerdir. Macarlar davalarından vazgeçemediklerinden Jelacic tekrar 75 bin askeri güç ile Macaristan üzerine hücum ederek üç yönden işgal etmiştir. Hükümet merkezi olan Peşte şehrinin karşısındaki Bud şehri ele geçirmiştir. Macar meclisinin başkanı Batthyany görevinden çekilmek istemiş ancak birçok kişinin ricası ile bu karardan vazgeçmiştir. O günlerde Mareşal Lamburg bu olayları sonlandırmak için çok sayıda kuvvetle Macaristan'a gitmekle görevlendirilmiştir. Lamburg'un elinde biri bütün Macarlara diğere Macaristan'daki askere hitaben imparator tarafında iki mektup vardır. Mektuplarda itaat etmeleri ve ülkenin rahatını bozmamaları konusunda emirler vardır. Lamburg gelmekte iken ahaliyi tahrik için orada burada gezmekte olan Kossuth bunu bırakarak hükümet merkezine acele dönmüştür. Lamburg'un yolda olduğu elindeki mektuplarda devlet ileri gelenlerinin imzasının bulunmadığı, kanunlar gereğince vekillerin imzası olmayan evrakı kabul etmemeye güçlerinin olduğundan bu evrakların hiçbir şekilde kabul olmamasını ve Lamburg'un da şehre alınmamasının mümkün olduğunu ve yardıma 12 bin asker geleceğini duyurarak bu sözleri doğrultusunda karar alınmıştır. Lamburg Peşte'ye geldiğinde bir hayli olay çıkmış ve kaçmak zorunda kalmıştır. Kılık değiştirip kaçarken bir köprü yakınında Viyanalı biri tarafından tanınmış ve süngü ile yaralanmış daha sonra halk üzerine hücum ederek paralamışlardır. Elindeki evraklar da alınmıştır.³²

Bu olaylar üzerine Avusturya imparatoru Macaristan'ı düzenlemesi için yeni bir görevli ve bir emirname göndermiştir. Emirnamenin içeriği şöyledir:

Bütün Macar memurlarına, papazlara, hakimlere ve diğer itibar sahiplerine iltifat ettikten sonra, fitnenin sebebi olan Kossuth adlı kişinin sözünü dinleyerek görevlendirdiğim Mareşal Lamburg'u kabul edemeyecekleri şekilde idam etmeleri doğru bulunmamış ve bazı emirler bildirilmiştir.

1- Diyet yani Macar Meclisi bozulup bundan sonra meclis üyeleri bir daha toplanmayacaklardır.

2- Macaristan ve Transilvanya'da olan bütün askerinin hepsi Slovenya ve Dalmaçya ve Hırvatistan Ban'ı olan Jelacsics'in kumandasına gireceklerdir.

tarafından asker sevk olunduğu zaman bu askerinin içinde yer almışlardır. Her yerde galip gelmişlerdir. Asilerin lideri olan Kossuth bu kez bir tenbihname yayınlayarak Hırvatların önceki isteklerinden daha fazla ayrıcalık verildiğini ilan ettiğinde Hırvatlar muharebeyi bıraktıkları gibi Macarlara yardım etmeye başlayanlar bile olmuştur. Ceride-i havadis- 425, 5 R 1265.

³² Ceride-i Havadis-407, 24 Za 1264.

- 3- Emniyet sağlanana kadar bütün Macaristan asker tarafından zapt edilecek, 30-40 kişi bir araya gelmemeli.
- 4- Bizzat kendimiz orada gibi icra kuvvetimizi temsilen her şeyi yapmaya Jelacsics tayin edilmiştir.
- 5- Lamburg'un katline sebep olanlar tutularak cezalandırılacaktır.
- 6- Gerekli emniyet sağlandıktan sonra meclis tekrar kurulacak ve herkes işiyle gücüyle meşgul olacaktır.
- 7- Bu emirlerin kusursuz yerine getirilmesi için Viyana'dan bir miktar asker gönderilmiş, ancak asker Viyana'dan çıkar çıkmaz Viyana halkının tahrikiyle asker gitmekten vaz geçmiş Viyana'da da karışıklıklar çıkmıştır. İmparator da Lins tarafına gitmek durumunda kalmıştır.³³

Macaristan'da ortaya çıkan isyanı bastırmak için Avusturya imparatoru tarafından prens Vindişgrac ve Hırvatların Ban'ı Jelacsics 100 bin askeriyle sevk edilmiştir. Bu kişiler Macarlara hitaben bir ilanname kaleme alıp eğer böyle devam ederlerse memleketlerinin harap olacağı, bu fesadın oluşmasına sebebin Kossuth olduğu ve onun tahriklerine gelmemeleri duyurulmuştur. Ayrıca, Macarlılara bu isyandan vazgeçmeleri konusunda bir süre tanınmış, vazgeçmemeleri durumunda savaşın devam edeceği ilan edilmiştir.

Kasım ayının 6, 7, 8'i (Zilhiccenin 9,10,11) günlerinde imparator Macar halkına hitaben üç kez tenbihname yayınlamıştır. Bunlarda daha önce vaat ettiği ıslahatları yapacağı, fakir halkı zulümden koruyacağı beyan edilmektedir. Kossuth ve onun yanında olanların hepsi fesat çıkarıcılar olup kendi vatan ve devletlerine hıyanet kastıyla hareket etmekte olduklarından hepsinin ayrı ayrı cezalandırılacağı da ilan edilmekteydi³⁴.

Bu arada Macaristan'da Pest şehri ile bazı şehirlerde kolera salgını ortaya çıkmıştı. Halk, vefat eden kişiler için kiliselerde çan çalmaktan başka kiliselerde sabahtan akşama, akşamdan sabaha kadar aralıksız dua etmekte olduklarından bu durum hastalığın yayılmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle memurlar tarafından yasaklanmıştır. İçerisinde halk devlet taraftarı kişiler bu illetin ihtilal ve fesat niyetiyle isyan edenler yüzünden Allah'ın gazabıdır diye bir söylenti yaymaları yüzünden fakir halktan birçok kişi ihtilale katılmamıştır.³⁵

Serasker Windischgratz'ın birbirini müteakip neşretmiş olduğu üç ilanname yayınlamıştır. Macar asileri üzerine sevk edilen Avusturya askeri bu kez birkaç kale zapt etmiş ve 19-20 bin Macar askeri Pest şehrini almak üzere şehre gelmiş olmakla birlikte bir miktar asker sevkiyle Macarlar kaçmak zorunda kalmışlardır.³⁶

³³ Ceride-i Havadis- 407.

³⁴ Ceride-i Havadis-414, 17 M 1265.

³⁵ Ceride-i Havadis- 420, 29 S 1265.

³⁶ Ceride-i Havadis- 425, 5 R 1265.

Avusturya seraskeri Windischgratz'ın 22. ilannamesine göre Macar asileri fırka fırka olarak öteye beriye dağılıp devlet askeri ile karşı karşıya çıkarak savaşmamakta idiler. Ormanlar dağlar ve dereler gibi yerlerde gizlenerek o taraflardan gelen askerler üzerine tüfek ile ateş ederek hayli zarara sebep olmaktadır.³⁷

Macaristan asileri üzerine sevk olunan Avusturya askeri şimdiye kadar olan muharebelerde galip gelmişler ise de Tis ve Zolnuk çatışmalarında iki kere mağlup olduklarından Avusturya devleti askeri kuvvetlerini artırmaya karar verdiğini ser asker Windischgratz duyurmuştur.

Yeni gelen haberlere göre Macarlara perişanlık arız olmuş çoğu ülkeyi terk ederek kaçmıştır. Hatta asilerin başı olan Kossuth'un kardeşi de Paris'e kaçmak üzere iken Dobraçin tarafında bir lokantaya ulaşmıştı. Aynı lokantada da Avusturya generallerinden birisi vardı. Firarinin buralara uğrayarak Paris'e kaçacağını tahkik eylemekte iken, her kim tutup getirir ise 10 bin Filorin ita eyleyeceğini ilan etmişti. Ancak aradığı kişi ile ikisi bir lokantada bulunmalarına rağmen general anlayamadığından firari lokantadan kalkıp yola devam ederek Paris'e ulaşmıştır.³⁸

Prens Windischgratz zapt edilen ve edilmeyen bütün Macar memleketi ahalisine hitaben şu ilannameyi neşretmiştir. Bizim memleketin ıslahı niyetiyle sizin ülkenize gelmemiz "*babanın edepsiz olan çocuklarını terbiye etmek üzere aralarına girip darp ve takdir eylemesi*" gibi olduğundan şimdiye kadar meydana gelen olaylarda katl ve idam ile muamele olunmadı. Ancak asilerin başı olan Kossuth'un yayınladığı ilannamelere bazı mahallerde uyulduğu malumdur. Bundan sonra herhangi mahalde bu ilannameler sebebiyle hareket olur ise o mahal darp edilecek ve halkı hakkında da başka ceza uygulanacaktı. Ayrıca Yahudi halktan bazıları devlet askeri aleyhine casusluk yaptıklarından onlardan da tutulup muhakeme ile kabahatleri belirlenenlerin her birisi için Yahudi milleti sandığından 20 bin Filorin yani 240 bin kuruş ceza verilecekti.³⁹

Macarların hükümet merkezi olan Peste şehri zapt olunduktan sonra devlet askeri eline hayli esir geçmiş bunların içinden vaktiyle devletin hizmetinde iken sonradan Macar asileriyle birlikte bulunmuş olanlar kim olur ise olsun kurşuna dizilmiş ve yine aslında devlet askeri subaylarından iken Macarlar ile müttefik olmuş iki büyük subay dahi mahkeme edilerek haklarında idam

³⁷ Ceride-i Havadis- 427, 18 R 1265.

³⁸ Ceride-i Havadis- 428, 26 R 1265.

³⁹ Ceride-i Havadis- 428.

cezası verilmiştir. Fakat imparator katlinden azat ederek cezanın on sene çıkmamak üzere hapsolmasına karar vermiştir.⁴⁰

Eski Avusturya devleti ser askeri Windischgratz'ın Macaristan konularında bilgisi olduğundan ser askerlikten azl olunmuş ise de imparatorun ikametgahları olan Olmütz'deki meclisinde memur olmuş ve ser-askerlik görevi de Mareşal Veldin'e verilmiştir.⁴¹

Avusturya ile Macarlar arasında muharebeler şiddetlenerek daha önce Macarların terk ettiği Peste ve Bud şehirlerini zapt etmişler ve oradan kalkıp Prezbürg ve sonra Viyana'ya bile girmek niyetinde bulunmuşlardır.⁴²

Viyana'nın resmî gazetesinden öğrenildiğine göre Macaristan'da ortaya çıkan fesat bir süredir iyice artmış olduğundan ve bunun bir an önce önünün alınması gerektiğinden Avusturya devleti Rusya devletinden yardım talep etmiş ve Rusya bu talebe onaylayarak çok sayıda Rusya askerinin Macarsitan'a sevk edilmesi uygun görülmüştür.⁴³

Rusya 150 bin askerini Prens Padkeyic kumandasında Macarlar üzerine göndermiştir.⁴⁴

Rusya devleti tarafından Avusturya devletine yardım edilmesi konusunda bir ilanname yayımlandı. Bu ilanname Rusya'da da resmî gazetede iki açıklama yapılarak yayınlanmıştır. Bu açıklamanın birisi; her iki tarafın daha önce yaptıkları ittifak anlaşması gereği her iki tarafın birbirine yardım etmesi gerektiği şeklindeydi. Rusya yardım ediyordu çünkü coğrafi olarak Rusya'da fesat merkezine yakındı. Avusturya asker sevk etmesine rağmen baş edememiş ve durum bu hale gelmişti. Arada Rusya'ya sızramasına da bir mâni kalmamıştı. Macarların Lehistan'da oldukları, iş birliği yaptıkları Lehistan'da da bir gürültü koparıp 1831 de çıkan olayların tekrar çıkmasına sebep olacakları düşünüldüğünden bir şey yapılması gerekiyordu. Bu yüzden "*muhafaza-i mülk için*" böyle hareket edilmesi uygun görülmüştür şeklinde açıklanmaktaydı.⁴⁵

Ayrıca Rusya dış işleri de yabancı temsilcilere harekate ilişkin ayrı bir açıklama göndermiştir. Burada; Macaristan'da ortaya çıkan fesadın yok edilmesi konusu Avusturya devletinin kuvve-i askeriyesiyle çözüleceğinden şüphe yoksa da yine de Avusturya devletimizden yardım istemiş ve devletimiz her ne kadar böyle şeyler için hareket niyetinde değilse de Macarlar bayağı

⁴⁰ Ceride-i Havadis- 430, 8 B 1265.

⁴¹ Ceride-i Havadis-435, 15 C 1265.

⁴² Ceride-i Havadis- 435.

⁴³ Ceride-i Havadis- 437, selh C 1265.

⁴⁴ Ceride-i Havadis- 437.

⁴⁵ Ceride-i Havadis- 440, 19 B 1265.

Avusturya devletinden ziyade devletimizin aleyhine hareket etmek sevdasında bulduklarına mebni hem Avusturya'nın davetine hem de kendimize ait olabilecek fenalığın vukuu bulmamasına mani olmaya gayret etmek olduğu diğer devletlere duyurulur denilmekteydi.⁴⁶

Rusya'nın gönderdiği 30 binden fazla asker Vebrezedorf kumandası altında ilerleyerek uğradığı her yeri ele geçirmiş. Macar komutanı Dembiski komutasındaki Macarlarla karşılaşmada 24 Haziran (3 Şaban) günü Ruslar 3 bin zayıat vermelerine rağmen galip gelmişler ve ilerlemelerine devam etmişlerdir.⁴⁷

Macaristan'daki Peste ve Bud şehirlerindeki Yahudiler ihtilale karıştıklarından bunlardan bir miktar para cezası (cerime) alınması kararı alınmış ve ödemeleri için kendilerine bir mühlet verilmiştir. Gelen haberlere göre bu süre biraz daha uzatılmıştır⁴⁸. Macaristan ser askeri General Haynua Peste şehri Yahudilerinden kabahatleri olanlardan bir miktar para cezası almak istemiş bir süre vermiş sonra biraz daha ertelemişse de yine söz edilen Yahudilerin cezayı veremeyeceklerini bildirmeleri üzerine Macaristan'ın diğer yerlerinde oturan Yahudilerin bu hususta yardım etmelerini tembih etmiştir. Fakat Prezburg ve Temeşvar'daki Yahudiler de kendi cezalarını ödeyemediklerinden Peste şehrindeki Yahudilere yardım edecekler arasından müstesna tutulmuşlardır.⁴⁹ Daha sonra yine bu miktarı ödeyemeyeceklerine dair Avusturya imparatoruna bir dilekçe vermişlerdir. İmparator da Macaristan olaylarına karışmamış olanların hissesine düşenin alınmamasını emretmiştir.⁵⁰

Macaristan için yapılmış olan yeni düzenlemeler (Tanzimat-ı cedide) layihası vükela-yı devlet tarafından Avusturya imparatoruna takdim edilmiş ve o da kabul etmiştir. Bu düzenleme sebebiyle Macarlar bundan önce sahip oldukları serbestiyeti kaybetmiş olduğu gibi Macaristan'a tabi bazı hükümetler dahi Macaristan'dan ayrılmıştır.⁵¹

Bir süredir Macaristan'da herkesin silahları alınmaktadır. Bu silahlardan tüfek olarak 300 bin kadarı toplanılıp Viyana şehrindeki devlet tüfenkhanesine gönderilmiştir.⁵²

Macaristan'daki Kumurun kalesi Avusturya devletine teslim olunduğu vakitte kale muhafazasında bulunan Macar askerinin istedikleri mahalle gitmelerine izin verilmiş ve bunlar da Amerika eyaletlerinden birisine gidip orada yerleşmek

⁴⁶ Ceride-i Havadis- 444, 25 Ş 1265.

⁴⁷ Ceride-i Havadis- 446, 11 N 1265.

⁴⁸ Ceride-i Havadis- 461, 19 M 1266.

⁴⁹ Ceride-i Havadis- 463, 4 S 1266.

⁵⁰ Ceride-i Havadis- 479, 2 C 1266.

⁵¹ Ceride-i Havadis- 461, 19 M 1266.

⁵² Ceride-i Havadis- 462, 27 M 1266.

amacında bulunmuşlardı. Amerika eyaletlerindeki beş yer belirleyerek buralara gidebilecekleri Londra'daki elçi aracılığıyla bildirilmiştir.⁵³

1848 ve 1849 senelerinde vukua gelen ihtilalin bitirilmesi için Avusturya devleti askerinin yaptığı hizmet ve gayretleri Avusturya imparatorunun takdirini kazanmış olduğundan bu kez bütün askeri taltif eden bir ilanname yazarak yayınlamıştır. Bu fesatlar arasında Rusya devleti askeri de Avusturya askeriyle birlikte bulunup gösterdikleri gayret yine imparatorun memnuniyetini kazanmış ve kendi adına Rusya imparatoruna Rusya askerine teşekkür etmesini rica etmiş, iki devlet arasındaki anlaşmanın devam edeceği ilannamede yazılmıştır.⁵⁴

İki seneden beri Avusturya Macaristan'da vekâleten memur olanlar 25 kişi olup, bunlardan 9 kişi kalarak, 16 kişiden 4'ü memuriyetlerinde bulunmamak üzere görevlerinden çekilmiş, 4'ü firar etmiş, 3'ünün aklına hafiflik gelmiş, 2'i nefy olmuş, birisi Viyana ihtilalinde eşkıya eliyle telef ikisi de suçundan dolayı devlet tarafından kurşuna dizilerek cezalandırılmıştır.⁵⁵

Macaristan muharebelerinde telef olan askerlerin miktarı 49 000, yapılan masraf ise 20000000 Frank'tır.⁵⁶

Macaristan ihtilali sırasında Avusturya tarafından serasker tayin olup Macaristan üzerine Haynau ihtilalden sonra seyahat yoluyla İngiltere'ye gitmiş Londra'da bazı mahallerini gezerken bir fabrikaya girmiştir. Bu gibi meşhur kişilerden fabrikayı ziyaret edenler orada bulunan bir defteri imzalarlardı. Haynau da bu defteri imzalamış ve General Haynau olduğu anlaşılınca fabrika içindeki kişiler generalin üzerine hücum ederek darp etmişler, yanında bulunan tercümanıya beraber güçlkle oradan çıkıp bir lokantaya girmiş, edepsizler oraya da giderek onu aramışlar ise de bulamamışlardır. O esnada lokantacı askerlere haber vererek saldırganlar dağıldıktan sonra generalin hatırına fabrikada istihdam olunan 900 ameleden 70 kadarı cezalandırılmak üzere askere teslim edilmiştir.⁵⁷ Haynau bu olay üzerine İngiltere'de durmayarak Avusturya'ya geri dönmüştür.⁵⁸

Sonuç

Ceride-i Havadis Gazetesi Osmanlı Devleti'nde Takvim-i Vekayi'den sonra çıkarılan önemli bir gazetedir. Burada güncel dünya ve ülke ile ilgili

⁵³ Ceride-i Havadis- 462.

⁵⁴ Ceride-i Havadis- 470, 23 Ra 1266.

⁵⁵ Ceride-i Havadis- 470.

⁵⁶ Ceride-i Havadis- 474, 21 R 1266.

⁵⁷ Ceride-i Havadis- 501, 24 Za 1266.

⁵⁸ Ceride-i Havadis- 504, 18 Z 1266.

haberleri bulmak mümkündür. Bunlardan bir de ele aldığımız 1848 Avrupa İhtilalleridir. Avrupa'da çıkan 1848 İhtilalleri ve bunların içinde Macar İhtilalleri Avrupa'yı ilgilendirdiği kadar Osmanlı Devleti'ni de ilgilendirmiştir. Olaylar Eflak-Boğdan'a sızramış, başarısız olan ihtilalcilerin bir kısmı Osmanlı Devleti'ne sığınmak zorunda kalmıştır. İşte bu olaylar Osmanlı Devleti tarafından Avrupa'daki elçilerin gönderdiği raporlar vasıtasıyla çok yakından takip edilmiştir. Bilgi kaynaklarından birisi de gazetelerde çıkan haberlerdir. Avrupa gazetelerinden öğrenilen bilgiler Osmanlı basınında da yayımlanmıştır. Bu gazetelerden olan Ceride-i Havadis Gazetesi de ihtilal haberlerini yayınlayan gazetelerden birisidir. Burada olaylarla ilgili gelişmeler aktarılarak Osmanlı halkı da bilgilendirilmeye çalışılmıştır.

Kaynakça

Gazeteler:

Ceride-i Havadis- 407-507 (1264-1266)

Yayınlanmış Makale ve Kitaplar:

Ahmet Refik (1926). *Türkiye'de Mülteciler Meselesi*, Matbaa-i Amire, İstanbul.

Armaoğlu, F. (1997). *19. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1789-1914)*, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara.

Berindei, D. (2002). "Osmanlı Devleti ve Eflak'taki 1848 İhtilali", *XII. Türk Tarih Kongresi*, (14-18 Ekim 2000), cilt III., Kısım I, Ankara, s. 133-138.

Brewning, C. (1980). *The Age of Revolution and Reaction 1849-1850*, Norton and Company Pres, United State of Amerika.

Çakır, İ. (1995). *Macar Mültecileri Meselesi (1848-1849)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri.

Deak, I. (1992). "Historiography of the Countries of Eastern Europe: Hungary" *The American Historical Review*, 97/4, American Historical Association, s. 1041-1063.

Deme, L. (1972). "The Society for Equality in the Hungarian Revolution of 1848", *Slavic Review*, 31/1, The American Association for the Advancement of Slavic Studies, s. 71-88.

Doğan, İ. (1998). "XIX. Yüzyıl Macar Tarihsel Romanında Türkler", *Türkiye'de İktimâî Bilimlerin Gelişmesi ve Dil Tarih-Coğrafya Fakültesi Sempozyumu (24-26 Nisan 1996)*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayını, Ankara, s. 393-406.

Eckhart, F. (1949). *Macaristan Tarihi*, (Çeviren: İbrahim Kafesoğlu), Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara.

Esmer, Ş. (1944). *Siyasi Tarih*, İstanbul.

- Fador, P. (2002). "Ondokuzuncu Yüzyılın İlk Yarısında Macar Reform Hareketleri ve 1848-49 Devrimi", *Lajos Kossuth'un Doğumunun 200. Yıldönümünde Lajos Kossuth 1848-1849 Osmanlı-Macar İlişkileri*, ed. Celal İnal- Naciye Güngörmüş, Kütahya, s. 43-53.
- Feyzioğlu, H. S. (2006). "1848 İhtilalleri Sırasında Osmanlı Devleti'nin Balkanlar ve Adalar'da Aldığı Önlemler", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 25/ 39. Ankara, s.49-64.
- Göyünç, N. (1976). "1849 Macar Mültecileri ve Bunların Kütahya ve Halep'e Yerleştirilmeleri ve İlgili Talimatlar", *Türk-Macar Kültür Münasebetleri Işığında II. Rakoczi Ferenc ve Macar Mültecileri Sempozyumu (31 Mayıs-1 Haziran 1976)*, İstanbul, s. 173-179.
- Gümüş, M. (2010). "1848 Mülteciler Meselesi Örneğinde 19. Yüzyıl Türk Diplomasisi", *History Studies*, 2/2, s. 251-276.
- Gümüş, M. (2007). *1848 İhtilalleri Sırasında Osmanlı Devleti'ne Sığınan Leh ve Macar Mültecilerinin Osmanlı Modernleşmesine Etkileri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Karal, E. Z. (1994). *Osmanlı Tarihi*, 5, (6. Basım), Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara.
- Kurat, A. N. (1936). "Türkiye-Lehistan Münasebetleri", *Ülkü*, 22/ 46, İstanbul, s. 308-315.
- Kurat, Y. T. (1967). Osmanlı İmparatorluğu ve 1849 Macar Mültecileri Meselesi, *VI. Türk Tarih Kongresi (16-21 Ekim 1961)*, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, s. 451-459.
- Nazır, B. (1999). *Mülteciler Meselesi 1849-1851*, (Basılmamış Doktora Tezi), Erzurum.
- Ortaylı, İ. (1989). Osmanlı İmparatorluğu'nda Askeri Reformlar ve Polonyalı Subaylar", *Askeri Tarih Bülteni*, 27, Ankara, s. 15-21.
- Saydam, A. (1995). "Müslüman Olan Macar Mültecileri Meselesi", *Toplumsal Tarih*, IV/ 24, İstanbul, 1995, S.16-21.
- Saydam, A. (1997). "Osmanlıların Siyasî İlticalara Bakışı Ya Da 1849 Macar-Leh Mültecileri Meselesi", *Belleten*, LXI/ 231'den Ayrı Basım, Ankara, s. 39-85.
- Uçarol, R. (1979). *Siyasi Tarih*, Hava Basım ve Neşriyat Müdürlüğü Yayını, Ankara.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1932). *Kütahya Şehri*, Devlet Matbaası, İstanbul.

